

ՏԱՄՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաբարբարացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мшак»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և առն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄՆԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՄՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1884 ԹԻՒՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐԳՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ

Պ Ր Օ Գ Ր Ա Մ Ա

I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՎ ՅՕԳՈՒԹՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետոն, վէպեր, յնքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՏԱՆՈՐԻՒԿԻՆ: Տարեկան 10 ռուբլ, վեց ամսվայ 6 ռուբլ, խրաբանչիւր ամսվայ 1 ռուբլ: ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ: ՀԱՍՑԵՆ. Тифлис, редакция «Мшак».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Առաջաբանից: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Գերմանիայից: Արտաքին լուրեր: ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գործակառարի յիշատակարանից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՎԱՐԱՔԻՑ

Նոյեմբերի 3-ին

Յայտնի է հայ ընթերցող հասարակութեանը, որ Առաջաբանի գաւառի հայ—լուսաւորչական ժողովուրդը բազմաթիւ և բազմաստորագիր խնդիրներով բողոքեց բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեանը իր հոգևոր գործակալի կատարած զեղծմանց դէմ. յայտնի է նմանապէս, որ բարձրագոյն հոգևոր իշխանութիւնը, իր գալթակցված հոգևոր զաւակների բողոքները ուշադրութեան արժանա-

ցնելով յատկապէս քննիչ ուղարկեց Առաջաբանը, որը մի առ մի շրջելով բոլոր գաւառի 50 հայաբնակ վիւղերը քննեց յիշեալ բողոքագրերը, և քնննական գործը, որքան մեղ յայտնի է, յանձնեց թեմիս ա. Առաջնորդի անօրինութեանը: Թէ ինչ վախճան կունենայ այդ գործը մեզ դեռ ոչինչ յայտնի չէ, միմիայն գիտնենք, որ ա. Առաջնորդը վիճակին գործակալին իսպառ հրատարեցրած է պաշտօնից և հետևապէս նրա յանցաւոր լինելը ստուգած է: Ոչ ոք տարակոյտ չունէր, որ գործակալը շատ թէ քիչ յանցաւոր է, գործած լինելով եթէ ոչ բոլորովին, գէթ մասամբ այն բազմաթիւ նիւթական և բարոյական զեղծումները, որոնց մասին ժողովուրդը մի այդպիսի անօրինակ (զոնեա մեղանում) համախոսը բողոք ներկայացրեց ուր հարկն էր: Կարելի է հաստատապէս ասել նոյնպէս, որ ոչ ոք տարակոյտ չունէր և չունի, որ Առաջաբանի գաւառի գործակալը բացառութիւն չէ կազմում ոչ իր նախորդ գործակալների և ոչ էլ իր ժամանակակիցների մէջ: Եթէ քննութիւնից յայտնվեցաւ այստեղ, որ գործակալը չափել է

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԳՐԻԳՈՐԱՅԱՐԻ ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻՑ

VI

Արդէն երեք տարի էր, որ ես ծառայում էի ազգայնականների մագաղինում. իմ գործերս վաղ չէին դնում. ես արդէն գրաւել էի Մակար աղայի հաւատարմութիւնը և օրէցօր ասելի ու ասելի բարձրանում էի նրա աչքում: Իմ թուրս երկասյրի էր. նա կտրում էր այս կողմով էլ, այն կողմով էլ: Մանրակաճառ Թորոսի խօսքերի նշանակութիւնը ես փոքր առ փոքր սկսում էի հասկանալ. նրա տուած խրատը ինձ օգնում էր: Այնտեղ, ուր հարկաւոր էր խորամանկութիւն—ես խորամանկ էի ինչպէս օձ, ուր հարկաւոր էր միախորհրդիւն—ես միախորհ էի ինչպէս ոչխար, ուր հարկաւոր էր կեղծաւորութիւն և շողորմող էի. ուր հարկաւոր էր ստախոսութիւն—ես ստա էի ստուռ, ինչպէս մի հմայող: Մի խօսքով ես հնազանդվում էի ամենայն մի դէպքում հանդամանքներին և իմ ամեն մի քայլը դնում էի վերջինների համեմատ՝ միայն թէ կարողանայի առաջանալ Մակար աղայի մօտ, միայն թէ ձեռք բերէի նրա վստահութիւնը:

Հասել էին այն օրերը, երբ Մակար աղան պիտի պատկերէր. մի քանի ամիսներ առաջ արդէն

սկսել էինք պատարաստութիւններ տեսնել այդ նշանաւոր օրվայ համար: Այդ օրերը ես այնքան զբաղված էի, որ քիթ սրբելու համար անգամ ժամանակ չունէի. իմ գործերը շատացել էին. ամենայն ինչ ես էի կատարում թէ տանը և թէ մագաղինում. ամենքը ինձ էին յանձնարարութիւններ անում, ես կատարելով թեք էի ասել և թուշում էի ամեն կողմ, ուր որ ինձ ուղարկում էին: «Իսպախ, դեռ բազար այս ինչ բանը գնիր» — չայս բովելիս աղա և իսպախ մի վարկեանում անհետանում էր աղայի հրամանը անյապաղ կատարելու: «Իսպախ, վաղ տուր մագաղինից այս ինչ կտորը բեր», Մակար աղան դեռ խօսքը չաւարտած իսպախ արդէն ճանապարհ էր ընկել: Մի խօսքով «եօրդա իսպախ» աղա Գուլամանցների տանը դառն էր մի գնդակ և ուր որ նրան ձգում էին, նա զրոյվելով դնում էր:

Մակար աղան այդ ժամանակները գտնվում էր ուրախ տրամադրութեան մէջ. նա ամենքի հետ քաղցրութեամբ էր վարվում, ամենքի հետ խօսում էր կակղութեամբ նա մանաւանդ ինձ հետ: Միւս գործակառարների դէպի ինձ ունեցած նախանձին չափ չը կար. ես դառն էի մի փուշ և ծակում էի նրանց աչքերը. ամենքը նախանձում էին, մանաւանդ նրա համար, որ ես աղա Գուլամանցների ընտանիքում ընդունվում էի ինչպէս նրա անդամներից մէկը, իսկ իրանք ամենք մի անդամ հաղի էր պատահում, որ մտնեն այնտեղ:

հոգևոր իշխանութեան հասանելիք տուրքերից և նուրբներից, ըստ առաւին թէ «և մեղահատը մեղր կտրելիս, լիզում է մատը», որ նա շահունելով պատճառ և հեղինակ է դարձել բազմաթիւ անկանոն և անարժան ձեռնարկութիւնների, բազմաթիւ չհաս պատկերի, որ նա հարստահարել է իր ստորագրեալ եկեղեցականներին և այլն և այլն, միթէ ասելի կամ պակաս նոյն զեղծումները չեն գործել նրա նախորդ և ներկայ պաշտօնակիցները այստեղ և ուրիշ տեղեր. մեր սեփական տեղեկութիւնները և լրագրներում հրատարակված բազմաթիւ իրողութիւնները բաւականին բացորոշ ցոյց են տալիս, որ մեր գործակալի զեղծումները գործելը մի բացառիկ իրողութիւն չէ, այլ ընդհանրութիւնը, գուցէ շատ քիչ բացառութիւններով, ենթակայ է եղած և է ասելի կամ պակաս նոյն արտիս: Շատ ցաւալի է այս իրողութիւնը ամեն մի հայի օրովն, որին թանց է իր հիշատակը, բազմաթիւ նահատակների արեւնով զնված եկեղեցու նիւթական, ես առաւել բարոյական շահերը: Եթէ ժողովուրդը համեմատաբար ասելի հեռուից կարողանում է նկատել իր հոգևոր պաշտօնեաների գործած զեղծումները և բողոքում է նոյցա դէմ, միթէ հոգևոր իշխանութեանը, որ անմիջապէս կապված է այդ պաշտօնեաների հետ, յայտնի չեն գործաւորինսկի համար, Առաջաբանի գործակալը, բացարձակ գործելով վերոյիշեալների նման ապօրինութիւններ, միթէ կարող էր չը նկատվել Առաջաբանի ս. յաջորդից, որ տարին մի քանի անգամ այցելում էր մեր գաւառը և երբեմն ամիսներով էր մնում այստեղ: Որտեղ էին վճռվում այն անկանոն և ապօրինի ձեռնարկութիւնները գործելը, որտեղ էին լուծուած ստանում այն չհաստատութիւնները, որտեղ սկիզբն էր տալիս գործակալը. ո՞վ էր ստուգում գործակալի ներկայացրած վիճակային արդեանց հաշիւները եկեղեցիների ելուեւաւր. ո՞վքեր էին հաստատում երեկոյանները ընտրութիւնները և այլն և այլն...: Աւելորդ և մինչև անգամ ցաւալի է ասել ընդարձակվել այս աւարկայի մասին և կարծում եմք, որ դժուար թէ մէկը, առանց պարզապէս երեսցող ճշմարտութիւնը ոտնակոխ անելու յանդիմութեան, հակառակը

Գուցէ մենք բոլորովին ասելուրդ տեղը յայտնած կը լինէինք յիշատակած ցաւալի իրողութիւն-

ները, եթէ չը կարողանայինք փոքր ՚ի շատէ պարզել ընթերցող հասարակութեանը զոցա պատճառը և ըստ կարողութեան, զոցա առաջն աննելու միջոցները:

Յայտնի է, որ մեր հոգևոր իշխանութեան ինքարխիայի մէջ պաշտօն կատարող անձինքը, գրեթէ առանց բացառութեան, եկեղեցականներ են. այն է՝ մեր հոգևորական մարմնից ծնունդ առած անհատներ, մարմնից, որ ցաւալի է ասել, զանազան պատճառներով, մտաւորապէս ցածր է գտնվում, շատ քիչ բացառութիւններով, իրանից առաջնորդվելու վիճակի մէջ գտնվող ժողովուրդից: Գուցէ լինեն աստիներ, թէ մեր հոգևորական դասն ևս, ուղղակի ծնունդ առնելով ժողովուրդից, կարող է նկատվել ժողովուրդի ճշգրիտ մտաւոր և բարոյական պատկերը: Բայց, մեր կարծիքով, այդ աստիները սխալվում են հետեւեալ պատճառներով:—Նախ՝ մեր կուսակրօն հոգևորականները, որոնք ձեռքում գտնվում է մեր հոգևոր գործերի ղեկավարութիւնը, ժողովուրդից չեն ընտրվում և զբտանվում են մի այնպիսի վիճակի մէջ, որ նոյցա դասը մտնելու ձգտումն պէտք է ունենան, շատ քիչ բացառութեամբ, աշխատանքից ժամաւոր և իրանց գոյութիւնը այլ ճանապարհներով անհասկնելու կամ պահպանելու անընդունակ անձինք, և երկրորդ՝ նոյն իսկ ժողովուրդից, իբրև թէ ընտրվող, ամուսնացած հոգևորականները—բանաստեղծը, իրանց պաշտօնի նիւթական աննախանձելի վիճակի պատճառով, չեն կարող լինել ժողովուրդի ասելի բարձր մտաւոր ոյժերից—ինտելիգենցիայից: Երկրորդ՝ եկեղեցական դասի մէջ գտնվող բարոյապէս և մտաւորապէս համեմատաբար բարձր անհատներին ես զբաւիչ չեն կարող լինել այն եկեղեցական պաշտօնները՝ որտեղ նիւթական վարձատրութիւնից զուրկ են:—Եւ յիշատի, եթէ միայն իշխելու կամ փայլելու փառասիրութիւն չը լինի, ներկայ ժամանակում, որ եկեղեցականը կը համաձայնվի լինել հոգևոր գործից գործակալ, կամ անդամ զանազան հոգևոր ատեսանների:—Գուցէ այնքան տարօրինակ չեն այն հոգևոր պաշտօնները, որտեղ ստանձնողները պահանջում են լոկ ձրի, համեմատաբար թիթի աշխատանք, բայց որքան տարօրինակ է այն եկեղեցական պաշտօնակարները՝ յատկապէս գործակալների պաշտօնը, որի ստանձնող եկեղեցականը, չը ստանալով որ և է որոշած վարձա-

նոյնպէս չը կարողանալով իր զաւակի կորստեան դառն կակիճը երկար տանել մի ամսից յետոյ փոխվում է միւս աշխարհ:

Միտարկված օրիորդին երկու օր շարունակ չեն կարողանում բաժանել երկուստարդի դիակից և թաղելու ժամանակ հաղի հաղի նրան կատարանում են արդիւն, որ իր սիրելի դիակի հետ միասին չը մտնի գերեզմանը: Օրիորդին անչնչացած բերում են տուն և մի քանի օրից յետոյ խեղդարկում է, իսկ մի ամիս չանցած նա եւ մեռնում է:

Այդպէս պատում էին չար լեղուները, սակայն ես կրկնում եմ, որ չեմ կարող երաշխաւորել թէ այդ ողբերգական դէպքի պատճառը Մակար աղան լինէր: Այսպէս թէ այնպէս, Մակար աղան զարարում է իր հաւանած աղվայ վրա մտածելուց, իսկ իր միջնորդութեան համար տեղ Վախակը այնու ամենայնիւ ստանում է Մակար աղայից կանաչ կարմրանոցները, փոխարէնը նրա համար գտնելով մի հարուստ ընտանիքից՝ ասելի զեղեցիկ, թէ քիչ պատաւած մի հարսնացու:

Թէ ինչպէս էր Մակար աղայի հարսնակիցը, որքան չըբող էր նա և ինչքան չնայլ ծախսեր կրան—այդ մասին ես ասելուրդ եմ համարում զրկել իմ յիշատակարանում: Բաւական է միայն ասել, որ ճաշկերպը շարունակվեց ուրիշ հինգ օր և քաղաքում մարդ չէր մնացել, որ հրակրկած չը լինէր հարսնակից: Մի օր Մակար աղան ճաշկերպութեան անանձնապէս հայ բնակիչները բարձր

արութիւն, ստիպված է երբեմն տաժանակիր աշխատանքներ կրել և իր սեփական գրական կատարել գանազան ծախքերը: Մենք այնպիսի ժամանակներ մէջ ենք պարտու, երբ այլ պաշտօնների մէջ, ստանալով հանդերձ բաւականաչափ նիւթական վարձատրութիւն, հաղուագիւտ երևոյթներ չեն կաշառակեր պաշտօններ: Իսկ մեզանու, առանց մի կողմի վարձատրութեան, յանձնվում է մի եկեղեցական թաւականին ծանր աշխատանք պահանջող պաշտօն, որ միանգամայն ընդդրված է անձնական սեփականութիւնից կատարելու ծախքերի հետ և յետոյ դատաւարութեան մէջ է այն պաշտօնական, որ անուղղակի ճանապարհներով սկսում է հայրայթել յիշեալ ծախքերը և իր սնունդը, այդ մի և նոյն է, թէ իրաւունք տալ մէկին գողութիւններ անել և մի և նոյն փամանակ միջոցներ ձեռք բերել նրան կաշառակերութեւ: Առեւտրիչ չի լինի յիշել այստեղ, որ կաշառակերութիւնը մեր հոգեւոր գործող պաշտօնների մէջ, ունից է անհրաժեշտ չարիք են համարում, եթէ որ դա լինում է որոշ չափով: Առտուրիչը ընկրկողը կարող է պարզապէս մակարերել, թէ ինչ պատճառներով մեր եկեղեցական պաշտօնակատարներից ունից գործում են կամ քաջաբերում են գործել բարձրագիւ զեղծունեւեր և թէ մասնաւոր քննութիւններ ժողովրդի դոցա դէմ արած օրինաւոր բողոքների հիման վրա չեն կարող գրեթէ բոլորովին առաջն առնել այդ բոլոր զեղծունեւերին, եթէ չը գործադրվեն արմատական և հիմնաւոր միջոցներ: Այստեղ մի մասնակցի չափովը, որ ստիպել է գոնեւ շարեաց աղբիւրը և ուղղակի այդ սեղանում ոչնչացնել չարիքը: Յոյս տալ այդ միջոցները իւրաքանչիւր բարեմիտ և փոքր ի շատե հասկացող հայ լուսաւորչական ուղղակի պարտքն է: Մենք մեր խոտանան համաձայն առաջարկում ենք հետեւեալ միջոցները:

Առաջին. աշխատել հոգեւոր կոչումը գրաւիչ կացութեան վարձաբաշխման և միջնակարգ ուսում ստացած անհատների համար, բարձրագիւ յոր նիւթական վիճակը:

Երկրորդ. կազմել եկեղեցական կանոնաւոր օրէնսդրութիւն եկեղեցական նախկին կանոնների և ժամանակակից պահանջների հիման վրա, որոշելով եկեղեցականների և եկեղեցական պաշտօնեանների իրաւունքները և պարտականութիւնները: Այստեղ, ուր չը կան զբանք, անհատների կամայականութիւնն է տիրապետում: Իսկ այս վիճակի մէջ՝ հոգեւոր կոչում մէջ, ի հարկէ, չեն մտնի անհատական իրաւունքների և պարտականութիւնների գաղափարը ըմբռնող անհատները:

Երրորդ. վերականգնել և իր սկզբնական գործութեան մէջ դնել ընտրողական սկզբունքը, զբանք ենթարկելով անխորհր և միայն բոլոր հոգեւոր աստիճաններ ստանալ ցանկացողներին, այլ և բոլոր եկեղեցական պաշտօնակատար անձանց: Ներկայումս ընտրութիւն լինում է միայն քահանայապետների, այն ևս լոկ ձևի համար:

Չորրորդ. հոգեւոր գործող մէջ մասնակցելու և հակելու իրաւունք տալ ժողովրդից ընտրված աշխարհական անձանց:

Հինգերորդ. ըստ կարելոյն վարձատրել նիւթական բոլոր հոգեւոր պաշտօնակատար անձանց, որովհետև անվարձ ծառայութիւնը մայրն է գրեթէ բոլոր զեղծունեւների:

Վեցերորդ. իրաւունք տալ կամովին հրաժարվելու եկեղեցական կոչումից այն անձինքներին, որոնք մտնելով մի անգամ եկեղեցական կոչման մէջ, յետոյ, դանազան հանգամանքների շնորհիւ, առեւտրութիւն կը զբան դէպի այդ կոչումը և զըրանով չարիք բռնել փաստակար կը դառնան, թէ իրանց անձի և թէ իրանց կոչման համար:

Անտարակոչ, կը լինեն մեզանում մարդիկ, որոնք այս առաջարկութիւնները կը համարեն անիրազորելի ցնորքներ, զուցէ լինեն և այնպիսիները, որոնք այս անտեղ առաջարկութիւնների տակ որոնեն չար դիտաւորութիւններ, բայց ոչ որ չը լինի, որ ասէ թէ մեր ներկայ վարձական կարգերի մէջ և մեր հոգեւոր մարմնոյ մէջ առհասարակ չը կան բարեփոխելու բաներ, որ մեզանում ամենայն ինչ կատարեալ է: Ամեն հարց առանց կանոնաւոր վիճաբանութեան՝ կը մնայ խաւար և անհասկանալի, ուստի, նախապէս մեր խորին արձամարնանքը յայնմեղ նրանց, որ մեր ասածների տակ չար դիտաւորութիւններ կը որոնեն, առաջարկում ենք բարեմիտ և իրանց և կեղեցու շահերին նախանձախնդիր անձանց՝ հանդէս դուրս գալ և լրջմտաբար ընել մեր յիշեալ առաջարկութիւնները:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Русскія Вѣдомости» լրագրին գրում են թիֆլիսից, որ Ֆիննասների միախտրը երկու պաշտօնեաներ ուղարկեց Անդրկովկաս ակցիային հարցը ուսումնասիրելու համար: Այդ հարցը Անդրկովկասում շատ առանձնակի կողմեր ունի, որովհետև սպիրտը այստեղ գլխաւորապէս պարտաւորվում է խաղողի մնացորդից և պտուղներից: Այդ հարցով վաղուց զբաղված են այստեղի մասնագէտ գիւղատնտեսները, նա մինչև անգամ առանձին գրականութիւն ունի: Ուրիմե սեղեկութիւնների և հարկաւոր նիւթերի մէջ կարտութիւն չեն ունենայ այդ պաշտօնեանները:

Շնորհակալութեամբ ստացայք պ. Մ. Կրկնասների «Պատիւ» դրամա 4 գործողութեամբ և 6 պատկերով: Տպված է թիֆլիսում Մ. Ռոսինեսնայի և ընկ. տպարանում ներկայ 1883 թիւին: Վերջը ծախվում է «Կենտրոնական գրավաճառանոցում»: Վերջ 40 կողմէ է:

ՍՈՒՐԱՄԻ հայտն ծխական երկտես ուսումնասիրում

Պատկերով թամարի գրաւիչ դէպքին, իմ գլխում հազար տեսակ մտքեր կին ծագում, իմ ֆանտազիան գրգռվում էր և ես դարձեալ իմ երեսկայութեան մէջ սկսում էի կառուցանել օրայն ամբողջներ: «Իրանի այն մարտուն—մտածում էր ես—որը պիտի գտնայք թաւերը, թամար. բայց ո՞վ պէտք է լինի այդ մարդը—ի հարկէ քաղաքի հարտասանների մէջ, կամ Ռուսաստանի շուրջ քաղաքներում իր առողջութիւնը փչացրած, պէտք է մաշկված մի երիտասարդ վաճառական կամ պատաւած և մաղբը սպիտակած մի տղիկ դրամաւոր, որը կը տանի ըզը նման գեղեցիկ և թամար օրիորդին, որ մի քանի տարուա ըզը էլ իրան ալս պառուսացնէ: Իհ, ո՞վ է հարցնում այդ միայն թէ փող լինի, միայն ան թէ աղա Նարտանայնորդի աղջկան այս ինչ անտուգ հարուստ ուղեք: Ան ոսկի, ոսկի ինչքեր չեն անում դու. քո ձեռքով ինչ հնարներ չեն անցնում. ինչ կը լինի, որ ես էլ ունենայի ըզը, որ այսօր կարողանայի համարձակօրէն մտածել թամարի նման օրիորդի վրա: Բայց միթէ առանց հարստութեան չէ կարելի յոյս դնել, միթէ աղա Նարտանայնորդի, եթէ ուղեանս, չեն կարող ինչ թաղաւորեցնել: Ինչ անելը, որ աղքատ եմ և իրանց ծառայում եմ. միթէ եթէ ուղեանս չեն կարող ինչ մի օրում հարստացնել. ինչ կը պակաս մի մասը տան ինչ և թամարին էլ պակաս ինչ հետ անելով, «տար, խաչի ապէր, և զուգարձացիր»:

Թեան մէջ գտնվող Գ... քաղաքի հասարակութեան մէջ—չըր խառնվում աղամարկանց հետ, այլ բոլորովին անվատված՝ առանձին սենյակներում էր շարունակում զուգարձակութիւնը, ուր ոչ մի տղամարդ չէր համարձակվի ոտք խոխել: Սակայն աղա Նարտանայնորդի ընտանիքը վտարութիւնը ես անլքան գրաւել էի, որ առանց որ և է արդելի, համարձակօրէն իբրև ընտանիքի անդամներից մէկը, մտնում էի կանանց դասակարգի մէջ: Օրովովի աղա արտօնութիւնով, որը կրկնապատկում էր միւս գործակատարների նախանձը, ես ամենայն բովէ կարողանում էի հանդիպել թամարին: Պէտք է ասած, որ թամարը չը նայելով իմ և նրա մէջ եղած արտօնի զանազանութեան, բոլորովին հպարտութեամբ կամ գոռողութեամբ չէր նայում ինձ վրա, իսկ ես, ի հարկէ, օգուտ ըզղելով նրա պարզ ընաւորութիւնից, ստէպ ստէպ մոտենում էի նրան և խօսեցնում՝ ամենախնչին առիթները զրոնելով:

Մտիկ անելով թամարի գրաւիչ դէպքին, իմ գլխում հազար տեսակ մտքեր կին ծագում, իմ ֆանտազիան գրգռվում էր և ես դարձեալ իմ երեսկայութեան մէջ սկսում էի կառուցանել օրայն ամբողջներ: «Իրանի այն մարտուն—մտածում էր ես—որը պիտի գտնայք թաւերը, թամար. բայց ո՞վ պէտք է լինի այդ մարդը—ի հարկէ քաղաքի հարտասանների մէջ, կամ Ռուսաստանի շուրջ քաղաքներում իր առողջութիւնը փչացրած, պէտք է մաշկված մի երիտասարդ վաճառական կամ պատաւած և մաղբը սպիտակած մի տղիկ դրամաւոր, որը կը տանի ըզը նման գեղեցիկ և թամար օրիորդին, որ մի քանի տարուա ըզը էլ իրան ալս պառուսացնէ: Իհ, ո՞վ է հարցնում այդ միայն թէ փող լինի, միայն ան թէ աղա Նարտանայնորդի աղջկան այս ինչ անտուգ հարուստ ուղեք: Ան ոսկի, ոսկի ինչքեր չեն անում դու. քո ձեռքով ինչ հնարներ չեն անցնում. ինչ կը լինի, որ ես էլ ունենայի ըզը, որ այսօր կարողանայի համարձակօրէն մտածել թամարի նման օրիորդի վրա: Բայց միթէ առանց հարստութեան չէ կարելի յոյս դնել, միթէ աղա Նարտանայնորդի, եթէ ուղեանս, չեն կարող ինչ թաղաւորեցնել: Ինչ անելը, որ աղքատ եմ և իրանց ծառայում եմ. միթէ եթէ ուղեանս չեն կարող ինչ մի օրում հարստացնել. ինչ կը պակաս մի մասը տան ինչ և թամարին էլ պակաս ինչ հետ անելով, «տար, խաչի ապէր, և զուգարձացիր»:

Թեան մէջ գտնվող Գ... քաղաքի հասարակութեան մէջ—չըր խառնվում աղամարկանց հետ, այլ բոլորովին անվատված՝ առանձին սենյակներում էր շարունակում զուգարձակութիւնը, ուր ոչ մի տղամարդ չէր համարձակվի ոտք խոխել: Սակայն աղա Նարտանայնորդի ընտանիքը վտարութիւնը ես անլքան գրաւել էի, որ առանց որ և է արդելի, համարձակօրէն իբրև ընտանիքի անդամներից մէկը, մտնում էի կանանց դասակարգի մէջ: Օրովովի աղա արտօնութիւնով, որը կրկնապատկում էր միւս գործակատարների նախանձը, ես ամենայն բովէ կարողանում էի հանդիպել թամարին: Պէտք է ասած, որ թամարը չը նայելով իմ և նրա մէջ եղած արտօնի զանազանութեան, բոլորովին հպարտութեամբ կամ գոռողութեամբ չէր նայում ինձ վրա, իսկ ես, ի հարկէ, օգուտ ըզղելով նրա պարզ ընաւորութիւնից, ստէպ ստէպ մոտենում էի նրան և խօսեցնում՝ ամենախնչին առիթները զրոնելով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԱՅԻՑ

Բրէտլաու 19/11. 83.

Ինչպէս երևում է, Եւրոպայի գրականութիւնը սկսում է հետաքրքրել միզանով և առաւել ու առաւել յաճախ են դառնում յորաւածներ և նկարագրներ հայարնակ երկիրների վերաբերութեամբ: Յայտնի ուսու ճանապարհորդ Պեռուս Չիխաւազով նորբերուն մի մեծ յորաւած հրատարակեց դերմանական «Deutsche Revue» անունոված ամսագրի մէջ, որտեղ նա նկարագրեց է ֆրզը Ասիայի և Տաճկաստանի մի մասի տեղադրական և մէտէօրօսօգրական պայմանները: Յօդուածը դեռ վերջացրած չէ, շարունակութիւնը կը լինի հետեւեալ տեսրակի մէջ և ուրեմն գուցէ առաւել յարմար կը լինի, եթէ միանգամից զեկուցում կը տամ լրագրիդ՝ ամսօջ գրուածքի մասին:

«Globus» աշխարհագրական շարաթաթերթը երբեք է իր վերջին համարում պրօֆ. Վիլհելմ Յանսենի գրած «Երկրագնդի կարճագուստ հետեւանքները և շատ համակրութիւնով խօսում է այդ գիտնականի հետազօտութիւնների արդիւնքի մասին, ասելով, որ զբանց հիման վրա շատ տեղ Տաճկաստանի և ֆրզը Ասիայի քարտէսը փոփոխութիւնների պիտի ենթարկվի և առաւել լրահատար պատկեր կը ներկայացնի այսօճհետեւ այդ սակաւ ծանօթ երկրների մասին: «Թէեւ, ասում է շարաթաթերթը, պրօֆ. Վիլհելմ Յանսենի հետազօտութիւնների ամբողջ արժէքը կարելի կը լինի գնահատել նրա զղրէ հրատարակվողուց յետոյ, բայց գիտնականն նրա արած ծառայութիւնները այժմ էլ երևում են նրա սեփական կարճ զեկուցումներից և նոյնպէս մասնաւոր նամակներից, որ նա ուղղակի է պրօֆ. Վիլհելմ Յանսենին ուղարկում, և որոնք դեռ ևս անտիպ են մնացել»:

Մի այլ աշխարհագրական շարաթաթերթ, Միլիտերի մէջ հրատարակվող «Ausland» տպեց իր նախավերջին համարի մէջ մի նկարագիր «Արդիւն» վերնագրով: Գա շարաթաթերթի սեփական թղթակցութիւնն է, այլ մի նամակ մի ամբողջ երկար շարքից բաղած, որ տպագրել է մի պարուն Պէտերսբուրգ, մի Վորպուսեցի, գերմանական «St. Petersburg Ztg.»-ի մէջ: Յօդուածագիրը իր նկարագրիները անուանում է՝ «Եւրասիայի կովկասից և Տաճկաստանից»:

Եւրասիայի կովկասից և Տաճկաստանից շարաթաթերթը կը տանի ըզը նման գեղեցիկ և թամար օրիորդին, որ մի քանի տարուա ըզը էլ իրան ալս պառուսացնէ: Իհ, ո՞վ է հարցնում այդ միայն թէ փող լինի, միայն ան թէ աղա Նարտանայնորդի աղջկան այս ինչ անտուգ հարուստ ուղեք: Ան ոսկի, ոսկի ինչքեր չեն անում դու. քո ձեռքով ինչ հնարներ չեն անցնում. ինչ կը լինի, որ ես էլ ունենայի ըզը, որ այսօր կարողանայի համարձակօրէն մտածել թամարի նման օրիորդի վրա: Բայց միթէ առանց հարստութեան չէ կարելի յոյս դնել, միթէ աղա Նարտանայնորդի, եթէ ուղեանս, չեն կարող ինչ թաղաւորեցնել: Ինչ անելը, որ աղքատ եմ և իրանց ծառայում եմ. միթէ եթէ ուղեանս չեն կարող ինչ մի օրում հարստացնել. ինչ կը պակաս մի մասը տան ինչ և թամարին էլ պակաս ինչ հետ անելով, «տար, խաչի ապէր, և զուգարձացիր»:

Եւրասիայի կովկասից և Տաճկաստանից շարաթաթերթը կը տանի ըզը նման գեղեցիկ և թամար օրիորդին, որ մի քանի տարուա ըզը էլ իրան ալս պառուսացնէ: Իհ, ո՞վ է հարցնում այդ միայն թէ փող լինի, միայն ան թէ աղա Նարտանայնորդի աղջկան այս ինչ անտուգ հարուստ ուղեք: Ան ոսկի, ոսկի ինչքեր չեն անում դու. քո ձեռքով ինչ հնարներ չեն անցնում. ինչ կը լինի, որ ես էլ ունենայի ըզը, որ այսօր կարողանայի համարձակօրէն մտածել թամարի նման օրիորդի վրա: Բայց միթէ առանց հարստութեան չէ կարելի յոյս դնել, միթէ աղա Նարտանայնորդի, եթէ ուղեանս, չեն կարող ինչ թաղաւորեցնել: Ինչ անելը, որ աղքատ եմ և իրանց ծառայում եմ. միթէ եթէ ուղեանս չեն կարող ինչ մի օրում հարստացնել. ինչ կը պակաս մի մասը տան ինչ և թամարին էլ պակաս ինչ հետ անելով, «տար, խաչի ապէր, և զուգարձացիր»:

Գուցէ ճշմարիտ է, որ հայերը շատ անհամակրական յատկանիշներ ունեն, որոնց վերաբերութեամբ մենք ինքներս ներողամիտ ենք, որովհետև անդադար նոյն տպաւորութիւններով չըջապատ ված լինելով, մենք կորցրել ենք ընդունակութիւն նշմարել այդ կողմերը, որոնք հակալքելի են և զգուսանք են յարուցանում: Բայց ինչպէս կարելի է մի ամբողջ աղբի վրա խաբրեցողութեան, անախառութեան, պարծենկոտութեան, հասկանալիութեան և սրանման գրգռել յատկութիւնները զբոջ կնքել: «Հայը ընդունակ է, շատ գիւրջմտեղ գրուկ ունի, բայց առանց բացառութեան միայն այն հարցերի մէջ, որոնք անմիջապէս գործնական են, օգուտ են խոստանում»:

Անախառնութեամբ և անախառն անկրկնաբանութեամբ ինչպէս է խօսում պարտը հայերի մասին, ամեն իր ասածը ընդհանրացնելով և հիմնովի միայն մի քանի իրողութիւնների վրա որոշող չէ էլ երևում, թէ դրանք ճշմարիտ հայերնում պարտի հետ թօղթ խաղալով, խաբրեցողութիւն արեց, փող գողացաւ, չը գիտեմ ինչ, և դարդէն նրան առիթ է տալիս ասել, որ ամենքը գողանում են և այդ պատճառով փողը սեղանի վրա չէ դրվում, այլ յանձնվում է խաղի սկզբից առաջ մի անկողնիմպապ անձին և այն և այլն: Հայ մասնուրը, ըստ պարտի ասածի, երբ խաղութիւնից արդէն սովորում է փող դրակի վաշխառութիւն անել...

Պարտը հայացած է Արդիւնի կանանց զեղեցիկութեանց և հաւատացնում է, որ այդ զեղեցիկութիւնը պահանջվում է շատ երկար, չը նայելով որ աղջիկները շատ անգամ 12 տարեկան հասակին արդէն ամուսնանում են և որ կանայք մի և նոյն ժամանակ շատ գործունեայ և աշխատակիր են և երեք անգործ չեն մնում: Ինչպէս երևում է պարտը հայտնիներին գովասանքներ չուայելով, մտաւցել է, որ դրանք էլ նոյն աղջիկն են պատկանում, ինչպէս և տղամարդիկ, որոնց մի նա բայց յանցաւոր կողմեր ոչնչն չէ գտել, որոնք իրանց ընդունակութիւնները միայն իմանում են իրանց օգուտին և ի վնաս ուրիշներին գործածել... Այսպիսի յորաւածներ հարկաւոր չէ անտես աս...

Եւրասիայի կովկասից և Տաճկաստանից շարաթաթերթը կը տանի ըզը նման գեղեցիկ և թամար օրիորդին, որ մի քանի տարուա ըզը էլ իրան ալս պառուսացնէ: Իհ, ո՞վ է հարցնում այդ միայն թէ փող լինի, միայն ան թէ աղա Նարտանայնորդի աղջկան այս ինչ անտուգ հարուստ ուղեք: Ան ոսկի, ոսկի ինչքեր չեն անում դու. քո ձեռքով ինչ հնարներ չեն անցնում. ինչ կը լինի, որ ես էլ ունենայի ըզը, որ այսօր կարողանայի համարձակօրէն մտածել թամարի նման օրիորդի վրա: Բայց միթէ առանց հարստութեան չէ կարելի յոյս դնել, միթէ աղա Նարտանայնորդի, եթէ ուղեանս, չեն կարող ինչ թաղաւորեցնել: Ինչ անելը, որ աղքատ եմ և իրանց ծառայում եմ. միթէ եթէ ուղեանս չեն կարող ինչ մի օրում հարստացնել. ինչ կը պակաս մի մասը տան ինչ և թամարին էլ պակաս ինչ հետ անելով, «տար, խաչի ապէր, և զուգարձացիր»:

Է Հ... ի ս... ան... յայ... ար... զա... յա... յա... յա...

հնէ, այլ ընդհակառակ նրանց դուրս բերել Ի ծա- ցածրութիւն մեր ազգայիններէ: Քոյ պը առանց կրիտիկայի, առանց դրանց դէմ արած դատողու- թիւններէ կատարվի, բայց դրանք անմասն չը մնան մեզ, և մենք անկեղծօրէն պիտի շնորհակալ լինինք, եթէ Պետերբուրգի մէջ ապրող հայերից մինը յանձն առնէր ծանօթացնել մեր ընթերցող հասարակութեանը <St. Petersburger Ztg.>-ի մէջ տպագրած յօդուածները ամբողջ շարքի հետ: Մենք այդ յօդուածներէ ցած քան գոցել կը սովորելնք, ինչպէս ես, որքանակի համար, սովորեցի այդ մի յօդուածից, որ Արդարեւ <ամենապատուական քա- յորքապետները, թուրքներն էին>, բայց նրանք <դո՞՞՞րքազգայութիւն ամբողջութեամբ գաղթեցին դէպի Թուրքիա, երբ Արդարեւ Ռուսաստանի տիրապե- տութեան ներքոյ ընկաւ... Պարսն Պէտէրբուր ատում է, որ նա գնացել է ծանաղարհորդելու դե- պի այդ երկիրները <աշխարհագրական ընկերու- թեան> յանձնարարութիւնով, բայց չէ յիշում որ- տեղի աշխարհագրական ընկերութիւն է դա: Այս յօդուածի մասին այդքան էլ բաւական է, որոցէ միւսներն մասին կը հարգորդի Պետերբուր- զի ձեր թղթակիցը, որին դուրսի կը լինէր գտնել <St. Petersburger Ztg.>-ի համարները հասարա- կաց դրագրարին մէջ: Ա. Արծրունի

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Ջօն Լոմոսն <Journal des Débats> լրագրի մէջ մի յօդուած տպեց, որով նա նկարագրում է Սպանիայի դրութիւնը և կարծիք է յայտնում զերմանական թագաւորացի սոցիալութեան մա- սին: <Թագաւորացի սոցիալութիւնը, ասված է այդ յօդուածի մէջ, առիթ կը տայ և արդէն առիթ տուել է բազմաթիւ դատողութիւններ: Մեր կար- ծիքով, Ֆրանսիայի մէջ այդ սոցիալութեան մասին պէտք է որքան կարելի է սակաւ խօսել: Վերջա- պէս դա մի փոխ-սոցիալութիւն է և, տոնական տեսակետից գործին նայելով, պէտք է ասել, որ ըս- պանական թագաւորը այնպէս մի տոմարի չէ պատ- կանում, որ մի այլ թագաւորացի նրա քաղաքակա- ռութեանը քաղաքակարութեամբ չը պատասխանէ: Մենք չենք հասկանում, թէ զերմանական լրագրի- անք ինչի համար են վիրաւորանք համարում Ֆրանսիային թագաւորացի ծանաղարհորդական ընտրութիւնը: Ընդհակառակը, մենք կարող ենք նրանց հաւատարմել, որ զերմանական թագաւոր- անցի վճիռը իրաւիպից անցնելու մասին, թող- նելով Ֆրանսիան, քաղաքակարութեան և լաւ ճա- յակի մի ապացույց է: Ֆրանսիական հանրապետու- թեանը հարկաւոր չէ զբաղել այն սոցիալութիւն- ներով, որոնց միտնանց անուամբ են օտար թագա- ւորները: Եստ կարելի է, որ այդ սոցիալութիւն- ները չարագանց դրաւիչ էլ չեն ոչ սոցիալիզմի և ոչ նրանց ընդունողների համար: Մենք չը դի- տենք, արդեօք շատ ուրախ էր Նալքո-Սըրբտի թուր և Վիկտոր-Էմանուէլի որդին, երբ նա Վիեննա

զնաց և կամ երբ նա վերադարձաւ անտեղից, աւտ- րիական գնդապետի համազգեստով: Այդ նրա գործն է: Մի և նոյն ժամանակ Սպանիայի գործն է վճռել, արդեօք ծանր բռն չէ նրա համար Եւրոպայի ամե- նայայտնի պետական անձինքներից մէկի այցելու- թիւնը և արդեօք հարկաւոր էր ներքին դուարու- թիւնները ծանրացնել արտաքին քաղաքականու- թեան դուարութիւններով: Այդ ցոյցին, որ մեզ դէմ ուղղած ցոյց են անուանում, մենք ամենայն անտարբերութեամբ կը նայենք: —Ռուսներս մէջ օրերուն մի բըօշիւր հրա- տարակիցաւ <Ռուսաստանը և Աւստրիան թու- մինիայի մէջ> վերնադրով: Ինչպէս կարծում են, անյայտ հեղինակը պատկանում է պահպանողա- կան կուսակցութեանը: Նա հարգում է պատմա- կան զանազան փաստեր Ռուսաստանի և Աւստ- րիայի մասին և վերջը ասում է. <Ռուսներն մեզ յայտնի են այն պայմանները, որոնցով Բեսա- րաբիան գիշուած է Ռուսաստանին, մենք չնոր- հակալ պէտք է լինենք, որովհետեւ դրա փոխարէն Ռուսաստանի չնորհիւ մենք աւելի շատ ձեռք բե- լինք, այն է Կորբուլա: Մենք աւելի շատ կըստա- նայինք, եթէ Աւստրիան չընդդիմանար Վերջ- նը մեզ զիջնակուն: Կրկնում ենք, զանակցու- թիւնը Ռուսաստանի հետ մեզ համար ամենաբա- կանը և ամենաչանգաւան է: Այդ հանգամանքը շատ լաւ զեւտն մեր բոլոր դրացիները: Որտեղ կուտավարութիւնները աշխատում են միմեալ աւ- տարօ-դերմանական զանակցութեան հետ, այն- տեղ ժողովուրդները ընդդիմադրութիւն են պա- րաստում իրանց կուտավարութիւնների համար: Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Կայսրու- Հու ծննդեան օրը երեկ տօնված է ամեն տեղ մաղթանքներով, լուսաւորութեամբ և թատրոնների մէջ ժողովրդական հիմնը կա- տարելով: Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Այսօր հանգի- սաւոր կերպով կատարվեցաւ զեմամովօի յայտնի գործիչ Ա. Ի. Կոչեմիկի մարմնի յուղարկուողութիւնը: Կազմող հանգու- յեայի բնակարանից մինչև երկրեցին ձեռ- ղով տարան: Յուղարկուողութեանը ներկայ էին բազմաթիւ հասարակութիւն և զանա- կան պատգամաւորութիւններ: Կազմող վը- րա պատկերը դրին զեմամովօներից, զանա- կան հիմնարկութիւններից և լրագրիների խմբագրութիւններից: Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Այսօր զի- նուորական նահանգական դատարանի մէջ

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏԱՍՏՈՒՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆՑ

Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Կայսրու- Հու ծննդեան օրը երեկ տօնված է ամեն տեղ մաղթանքներով, լուսաւորութեամբ և թատրոնների մէջ ժողովրդական հիմնը կա- տարելով: Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Այսօր հանգի- սաւոր կերպով կատարվեցաւ զեմամովօի յայտնի գործիչ Ա. Ի. Կոչեմիկի մարմնի յուղարկուողութիւնը: Կազմող հանգու- յեայի բնակարանից մինչև երկրեցին ձեռ- ղով տարան: Յուղարկուողութեանը ներկայ էին բազմաթիւ հասարակութիւն և զանա- կան պատգամաւորութիւններ: Կազմող վը- րա պատկերը դրին զեմամովօներից, զանա- կան հիմնարկութիւններից և լրագրիների խմբագրութիւններից: Մ. Պետերբուրգ, 15 նոյեմբերի: Այսօր զի- նուորական նահանգական դատարանի մէջ

պայքեցաւ. դաշտային նախկին ինտենդանտ տայի սովետնիկ Բուսիցիու և հինգ ուրիշ անձինքների գատաստանական գործի բըն- նութիւնը: 40 աւելի վկաներ չը ներկայա- ցան դատարանին: Եկած 27 վկաների թը- ւումն է և Մակչեփ: Նրանք ամենքն էլ տուն են թողված մինչև նոյեմբերի 18-ը: Վիճարանութիւնների երկարութեան և մե- զարդական 5 գործերի պատճառով քննու- թիւնը մօտ 5 օր կը տևի: ՐՕՍՕՎ. (Կօնի վրա), 15 նոյեմբերի: Նա- ւագնացութիւնը Ազօվեան ծովի վրա շա- րունակվում է: Կօնի բերանները ազատ են: ՍՕՅԻՍ, 15 նոյեմբերի: Ազգային ժողովի նիստերը նորից սկսվեցան: ՄԱՐՍԷԼ, 15 նոյեմբերի: «Րու և Ֆրէսի- նէ» առևտրական յայտնի առևր դաշարե- ցրեց հատուցումները: ԿՍՅԻՒՆ, 15 նոյեմբերի: Ալթերիայից և Ֆրիլօլսից հաղորդում են, որ այնտեղ հասել էին սուտ մարգարէի գործակատարները: Թուրքաց օֆիցերները եղիպտոսի մէջ հրա- ժարվում են Սուդանի վրա արշաւելուց, հիմնվելով այն պայմանի վրա, որ նրանց պարտաւորեցնում է Ցառայել եղիպտոսի մէջ: Մ. Պետերբուրգ, 16 նոյեմբերի: «Jour- nal de St. Petersburg» անմիտ է ա- նուանում Փարիզի «Gaulois» լրագրի լու- րը մի դաւաղութեան մասին թագաւոր Կայսրի դէմ: «С. Петербург. Вѣд.» լրա- գիրը հաղորդում է, որ ծանապարհների հարգարկուողութեան միտնարութեան յան- ձնաժողովը, որը քննում էր պահեստներ կառուցանելու ընկերութեան նախագիծը, պետական և հասարակական շահերը պաշտպանելու համար անհրաժեշտ հա- մարեց մի քանի փոփոխութիւններ ենթար- կել ընկերութեան կանոնադրութիւնը: Բա- ցի այդ փիւնանների միտնարութեանը կը մշակվում է լրացուցիչ կանոնների մի նա- խագիծ, որ դրական կերպով փոփոխում է յիշեալ կանոնադրութեան մի քանի յօ- դուածները: Բոլոր այդ փոփոխութիւնները կենթարկվեն պետական խորհրդի քննու- թեանը: Երեկ գրագիտական մասնաժողովը որոշեց՝ բարձր Կօրֆի այրին խարիզ մի Հեռագիր ուղարկել, ցաւակցութիւն յայտ- նելով ժողովրդական ուսուցանական գոր-

ծին բոլոր համարողների կրած կորուստի առիթով: Բիզայի ջրանցքը սառեց: Կ. ՊՕԼԻՍ, 16 նոյեմբերի: Պաշտօնապէս հերքվում է այն լուրը, իբր թէ սուտ մար- գարէն 300000 զօրք ունի: Ապստամբու- թեան ճնշելը ուշանում է Սուդանի աշ- խարհագրական և կիրմայական պատճառ- ներով: Ս. Պետերբուրգ, 16 նոյեմբերի: Այսօր սենատը ոչնչացրեց նահանգական դատա- րանի վճիռը Կրօնշտատի բանկի մէջ կա- տարված գեղձումների մասին, բայց իմե- լեանօվից, և որոշեց գործի նոր քննութիւ- նը յանձնել նոյն դատարանի միւս բաժ- նին: ՍԱՇԿԵՆՏ, 16 նոյեմբերի: Գեներալ նա- հանգապետի կարգադրութեամբ անպայման արգելված է օպիումի, հաշիշի և կուկիա- ըի պատրաստելը, բերելը և ծախելը, և զրանց համար եղած հիմնարկութիւնները հրամայված է փակել: ԲԵՐԼԻՆ, 16 նոյեմբերի: Պրուսական սեյ- մի ներկայացուցիչներին ընդունելով Վը- հէմ կայսրը հաստատ համաձուռը յայտ- նեց խաղաղութեան յարատուութեան մա- սին և յիշեց լաւ յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ: ՓԱՐԻՋ, 16 նոյեմբերի: Միտնարութեան յայտնութեան համեմատ Չինաստանը խա- զաղութիւն է ցանկանում և նա կընդդի- մանայ միայն յարձակմանը Բակինգի վրա: Մովպետ Կուրբէի հարգարկութեան համե- մատ զօրքերը հաւաքված են Բակինգի վը- րա յարձակվելու համար: ԼՕՆԻՍՏ, 16 նոյեմբերի: Բէկիլեր-Վաշայի առաջարկութեամբ Թուրք օֆիցերների մե- ծամանութիւնը նրա հետ ուղեորվում է Սուդան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
КЕЛЕРСКАЯ
УКСУСНАЯ ЭСSENцИЯ

Թամարի մարդու զնալը, մինչև որ տեսնէի թէ իմ վերջը աղա Գուլամանցիների մօտ ինչպէս է լի- նում: Հարանախօսելից յետոյ երբ իմ սիրտը բոլոր- վին արդէն դրաւել էր Թամարը, ես թողեի ան- կամ չէի դարձրում նրա մասին մտածելուց, վայր- կան անդամ ինձ հանգստութիւն չէր տալիս նրա դէմը: Վերջապէս իմ զլխում յղացաւ մի միտք, որը և սկսեց ընդգիմարել իմ յուսահատու- թեան: Եստ յանդուգն և յանցաւոր էր այդ միտքը և իմ կողմից հարկաւոր էր մեծ զղուշութիւն և հա- մարձակութիւն նրան իրագործելու համար: Սա- կայն ինձ համար այդ մի և նոյն էր, ես երբեք ինձ անդուլթիւն չը տուի մտածել թէ, որքան չար է ստատակական էր այդ միտքը, ըստ որում ես արդէն հասել էի այն աստիճանին, որ իմ նպա- տակը արդարացնում էր ամենայն տեսակ միջոց- ներ, թէկուզ այդ միջոցները լինէին ստոր և ան- արհիւս: Ես տեսնում էի, որ ուղիղ ծանապարհով դուար է հասնել այն նպատակին, որի իրագոր- ծումը իմ կենդանը միանգամ և եթ պիտի ապա- ճայի, ուրմէն ինչու չի զնալ ծուռ ծանապարհով, քանի որ սա կարող էր ինձ հասցնել բաղաւոր և նախանձելի ապագայի:

այնտեղ. Ի հարկէ էլի մեր գործերում կը գնան, թէ ոչ: —Ինչպէս կարող եմ համարձակվել ձեր հրա- մանը իր կատարելու. թէկուզ դժուար էլ ուղար- կէք, զործեսլ պատրաստ եմ գնալու, միայն թէ ձեր հրամանը կատարվի: —Եստ ասրես, փատ տղայ չես դու, Խաչի, և ճէնց դրա համար եմ ուզում քեզ և ոչ ուրիշին ուղար- կել: Գու այնտեղ կը լինես իմ եղբայր Արքանաճ աղայի ձեռքի տակ և պիտի կառավարես այնտե- զի բոլոր մեր գործերը, միւս գործակատարները քո ձեռքի տակ կը լինեն: Լսում ես: —Եստ շնորհակալ եմ, Աստուած ձեր հարստու- թիւնը հազար անգամ անկասցի:

պէս նա կը հրամայի, այնպէս էլ ես կը վարվեմ, ես ձեր ծառան եմ, ձեր հացն եմ ուտում, ծա- ռան ինչ իրաւունք ունի իր աղայի հրամաններից չեղվել: Մախար աղան մի քանի թուրք լեաց և մտածո- ղութեան մէջ ընկաւ: —Խաչի—սկսեց նա յանկարծ, կարծես թէ ծանր ընդ սթափվելով: —Հրամայեցեք աղա: —Գու ինձ շտա ես սիրում: —Աւելի քան թէ իմ ծնողներս, ես վերը Աս- տուծուն եմ պաշտում, իսկ այս աշխարհում ձեզ: —Ինչ որ հրամայեմ, կը կատարես: —Հրամայեցեք խեղդվել նոյն թուրքին կը խեղդվեմ, հրամայեցեք ջուրը ընկնել, նոյն թու- րքին ջուրը կը ձգեմ ինձ, միայն թէ ձեր հրա- մանը կատարվի: —Մի բան հարցնեմ, ճշմարտը կը պատասխա- նես: —Աղա, այդ ինչ խօսք է, որ դուք էք հրամա- յում, միթէ երբ և իցէ ես ձեր ասածներին սուս պատասխաններ տուել եմ, որ դուք այժմ կասկա- ծում էք: —Եստ լաւ, բայց վախենում եմ, որ այս ան- գամ սուտ ասես: —Լի ինչ ասեմ, աղա, դուք ինձ բուրբուրի վիրա- ւորում էք այս խօսքերով. հարցրեք ու փորձեցեք: —Ողիզն ասա, դու մեր Թամարի հետ խօ- սում ես:

—Ինչու չէ, չորս տարի է ձեր տանը ծառա- յում եմ, քննչպէս կարելի էր, որ այդքան ժամա- նակ հա հետ չը խօսելի: —Ի՞նչ ես խօսում նրա հետ: —Ինչ պէտք է խօսի ծառան իր խանութի հետ, նա ինձ հրամաններ և պատուէրներ է տալիս, իսկ ես կատարում եմ: —Բացի սրանից ձեր մէջ ուրիշ խօսակցու- թիւն չէ կղել: —Շատայի և նրա խանութի մէջ չը գիտեմ էլ ուրիշ ինչ խօսակցութիւն կարող է լինել: —Եստ շտա ես տեսնվել Թամարի հետ: —Երբ որ նրան հարկաւոր է կղել ինձ մի հրա- ման տալու: —Այդ ժամանակները նա քեզ հետ կղանր է խօսել, թէ միայն հրամաններ է տուել: —Բացի հրամաններից ուրիշ ոչինչ բանի վրա ինձ հետ չէ խօսել: —Ճշմարտն ես ասում: —Թող Աստուծոյ կրակը իմ զլխին թափվի, եթէ ես ձեր առաջ սուս եմ խօսում, բայց, աղա, ես չեմ հասկանում թէ ինչու համար էք այսպիսի հարցեր տալիս ինձ: —Ողիզն, այդ թո գործը չէ: (Կը շարունակվի)

ՇԱԲԱԹ ՕՐԻ ԵՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 19-ԻՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՂԻՃՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՆԱՆՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՏԻՆ

Կը տրվի

Կ Օ Ն Ց Ե Ր Տ

Մասնակցութեամբ տ. ՊԱՆՇԻ, տ. ԳԱՄԲԱՐՈՎԻ, օր. ԱԽԼԵՐԳՈՎԻ, պ. ԲՈՒԽՈՎԵՑԿՈՒ, օր. ԲԻՉՈՒՐԻՆԱՅԻ, պ. ԳՕՐՍՎՈՒ, ՕՊՈՉԻՆԻՆԻ և ՏՕՐԻԱՆԻԻ: 1—2

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂ ՅԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՈՒՆԵՆԱԼ ԴԱՍԵՐ ՌՈՒՍ և ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՄ: ՀԱՍՑԷՆ ՀԱՐՑՆԵԼ «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ: 3—5

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԵՐԿՐՈՐԻ ՏԱՐԵՇՐԱՆԻ 1884 թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ:

„Ա Ղ Բ Ի Ի Ր“

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Դ

ՄԻԱՄՍԵԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍԵՆԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ: (ՏԱՐԷՆԸ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍԵՒ 12 ՀԱՄԱՐ 2—3 ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ)

Կը հրատարակվի մի և նոյն դիրքով, մի և նոյն ուղղութեամբ և նոյն աշխատակիցների մասնակցութեամբ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

- I. Վէպեր, մանրավեպեր, զրոյցներ, առակներ, հեքիաթներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսագրութիւններ:
- II. Բանաստեղծութիւններ:
- III. Գիտութիւն և արուեստ:
- IV. Հետաքրքիր տեղեկութիւններ:
- V. Այլ և այլք:

Ջ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

- VI. Մանկական, ֆրեզկան, շախմատի և այլ խաղեր, բերուաներ, թարգմանական խնդիրներ: Անեկդոտներ, հանելուկներ, չտատասելուկներ:
- VII. Երգեր նոտաներով:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

- VIII. Կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ յօդուածներ և տեղեկութիւններ:
- IX. Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ:
- X. Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր:
- XI. Խառն լուրեր:

Պատասխաններ: Յայտարարութիւններ:

Երկրորդ բաժինը կը հրատարակվի առանձին թերթերով տարեկը չորս անգամ:

Տարեկան բաժանորդները կը ստանան երկու պրեմիա, յուլիսին և դեկտեմբերին:

„ԱՂԲԻԻԻ“ տարեկան բաժանորդագինը 3 ռուբլի է, կէս տարվանը 2 ռուբլի: Հասցէն՝ Тифлисъ, редакция „Агноръ“, իսկ արտասահմանից՝ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal „AGBUR“.

„ԱՂԲԻԻԻ“ թիֆլիսում կարելի է ստորագրուել և հայ գրավաճառանոցներում, պ. Շահվերդեանի պավլիթոնում ու Մանկական գրադարանում:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԵՄԱՐԵԱՆՑ:

2—3

41—50

Շատ ՁԵՆՆՏՈՒ գնով ծախվում է ՏՈՒՆԸՍ և նրա մօտի ԱՅԳԻՆ, որ գտնվում է Նախիջևանի գաւառի ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻ մէջ և որ պատկանում է ինձ, նոյն զիւղի բնակիչ ՄԵՏՐԱՐ ՄԵՏՐԱՐԵԱՆՆՆԵՐԻՆ: Ինչպէս եմ պ. պ. ցանկացողներին զիմել ինձ այս հասցէով, ԱԳՈՒԼԻՍ, ՄԵՏՐԱՐ ՄԵՏՐԱՐԵԱՆՑԻՆ:

2—3

Հայոց կովկասի Բարեգործական ընկերութեան Խորհուրդը խնարհաբար խնդրում է ընկերութեան արգոյ անդամներին շնորհ բերել կրակի, ամիս 20-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու թատրոնը, ընկերութեան ընդհանուր ժողովին, ընկերութեան ընդհանուր ժողովին նախագահ և քարտուղար, Խորհրդի չորս անդամ և հինգ փոխ-անդամ ընտրելու, ընկերութեան հաշիւները վերստուգող Յանձնաժողովի ղեկավարութեանը լսելու և Յանձնաժողովից կազմած հրահանգը՝ ընկերութեան ընդհանուր հաշիւը վերստուգող Յանձնաժողովի համար՝ քննելու և հաստատելու:

ՍՏԱՌՔՍԱՅԻՆ ՅԱՆԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ ԲՈՒԴՕ

Այդ զինին շատ զուրկան համ ունի, 25 տարի շարունակ զործ է անփում հեռեկայ գիպածներում: ԽԱՌԺԱԿԻ ԲԱՅԱԿՍՑՈՒԹԵԱՆ ՍՏԱՌՔՍԱՅԻՆ ՅԱՆԵՐԻ և առհասարակ ԱՆԿԱՆՕՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ Ժամանակ:

Պէպսին „Բուդօ“ ճանաչված է փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ֆուրջի աշխարհահայրում 1867 թ. ՎԵՆԵՍԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԷԼՅԱՅԻ 1876 թ. և ֆուրջի 1878 թ.:

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը թիֆլիսում՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան գերատան ասրանքների վաճառման:

Գէպօ Շահ-Պարսեանցի, և Գրիգորի այլ զեղաներում:

Մ. Ն. ՏԵՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՇԵԱՏ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԻՍ

ԱՐՄԵԱՆՍԿԻ ԲԱՋԱՐ, ԿԱՏՈՒԹԵՍԿԱՑԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻՆՆԱՅԻ ԿՕՐԱՍԻՔ, զանազան աթոռներ 35 ռուբլուց զիւրկը, բազիկաթոռներ 6 ռ., դիւաններ 12—25 ռ., կաշիքի, մանկական աթոռներ և այլն: ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖԱՆՏԻՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՅԱԿԱՆԵՐ, ճանապարհի մահճակալներ, պահարաններ, ծալիղ սամօվաներ: Չեմօրաններ 2 ռ. 75 կ.—26 ռ., սակիօյաժ ձեռքի և ուղի կախելու, ճանապարհի սոււմաներ, ճԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿՆԵՐ 5 ռ. 50 կ.—30 ռ.:

Սամօվաներ, խոհանոցի պղնձե ամաններ, կօֆէյիկ, թէյամաններ, ութօններ և աղալու գործիք, զերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒՆԱԼՈՒ ՄԱՐՄԱՐԻՕՆԻ ամաններ 40 ռ., երես լուսնայու պղնձե և ժեստի ամաններ:

ՊԱՏԻ ՀԱՅՆԱԿԱՆ 9 ռ., տուալէտի հայելիներ 2 ռ. 40 կ.—13 ռ., զանազան մետաղների մոմակալներ 1 ռ.—15 ռ., սեղանի զգալներ 4 ռ. 50 կ. և թանգ, թէյի զգալներ Ֆրամէի, մէլիօրի, լիհտանի և բրիտանական արծաթից աւելի էման, քան թէ ուրիշ տեղ, զանակներ, պատառաքաղեր 2 ռ.—26 ռ.:

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԿՕՏԻՎՆԵՐ կանանց և մարդկերանց, հովանոցներ կանանց և մարդկերանց, ուսական և անգլիական պողպատե և երկաթե զանակներ, յայտնի գործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և զերմանական կողպէքներ 10 կ. և աւելի:

ԲԵՂՈՎԱՆԵՐԻ ԶԱՆԱԿԱՆ տեսակի 3 ռ. 50 կ.—35 ռ., պատրօններ բէօլիքների համար, հրացան 6 ռ. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կշիւքներ: Անգլիական և ամերիկական կիւնկա 50 կ.—2 ռ. արշիւք:

Մշտապէս ունեւ 10,000 Ֆ. ԹԷՑ Պօպօլ եղբայրների, կաֆէ ՄԻՒԵԼՍՕՆԻ, թէյի համար խմորեղէն Էյնեմի, ԲԷՏԳԱՐԻԻ սիգարների, հոտաւէտ ջուր (Օդէկօյօն) ծխիղ փոշիք, պուզրա, գլիցերինի սապօն և այլն, աւելի էման քան թէ ուրիշ տեղ:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ զարանտէլի զանազան ԱՊԱՆՔՆԵՐ, ծխախոտի արկղ, զրամարկ, քսակներ, սանդղներ, շապիկներ, լայիկ ձեռնոցներ կանանց, զինուորական գամշի ձեռնոցներ, զարուս, թիկեր, բրօնցի և մարմարի թանաքամաններ, միւրամաններ, գրիչներ, մտախններ, զրահիթեր, սուրբուչ, փօստի թուղթ, ծրարներ և այլն:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, զարեջրի, զինու. և զեղատան ասրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ:

ՎԵՐԵ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԻՍԻ ԶՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻԿ անմիջապէս:

Առևտրականներին զիջում և առանձին պայմաններ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են զիմել. ТИФЛИСЬ. М. Н. ТЕРЬ-НИКОГОСОВУ. 78—100

Վերականգնեցող ՄԱԿ-ՄԱՍ ՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՑՆԸ վերագործող: Գինը 2 ռ. շէշը, ՓՈՍՍՆՅՈՎ ուղարկված 2 ռ. 49 կօպ. ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

ՄԻ և նոյն տեղը ԻՒՆԱՅԻ ԻԻՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ռ. ամանը և վրձին զլխացաւի զէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՕՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն: 85—100

ՎԻՆՆԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ՄԱՆԻ

ԲԱԹՈՒՄ, ՏՈՒՆ ԹԱՅԻՐՈՎԻ

Մեծ քանակութեամբ ասրանքների պահեստ և վաճառատուն, ուր գտնվում են մեծ քանակութեամբ ամեն տեսակ կօշիկներ-ոտնամաններ, գուլպա-չուլքիք, հովանոցներ-զնտրիկներ, հագուստներ տղամարդի և կանանց, աղուխներ-բաղաղիք կովկասի ճաշակով, շապիկներ, ժամացոյցներ, ոսկե և արծաթէ: Ամեն տեսակ սպիտակեղէններ (շուշեղէն), որպէս են ստաքաններ, վաղր և այլն: Կոնպէս և զանակներ, պատառաքաղներ զգալներ Ֆրամէի Ֆարբիկից և հասարակ տեսակներից, կոճակներ, քաթանեղէն, գրկախիներ և այլն և այլն ամեն ասրանքից գտնվում են մեծ քանակութեամբ շատ տեսակներով: Ծախվում են Ֆարբիկի գնով և առանց աւելցուկի (безъ-запроса): Ընդունում է պատէրներ օտարաքաղաքներից ամեն տեսակ ասրանքների:

Հասցէն БАТУМЪ, Мани, д. Таирова. ՄԱՆԻ